

Davide Sisto

VERKON MUISTI
– Elämä ja kuolema somessa

Suomentanut Tapani Kilpeläinen

Tämä on näyte.
Osta koko teos osoitteesta
netn.fi

niin & näin
Tampere 2020

ITALIANKIELINEN ALKUTEOS

Ricordati di me. La rivoluzione digitale tra memoria e oblio

© Bollati Boringhieri editore, Torino

SUOMENNOS

© Tapani Kilpeläinen & Eurooppalaisen filosofian seura ry

ISBN-NUMERO

978-952-7189-71-9

KANSI

Jenna Kunnas

TAITTO

Susanna Laurola

PAINOTYÖ

Tallinnan kirjapaino-osakeyhtiö,

Tallinna 2020

KUSTANTAJA

Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*

FILI
FILISCI LITERARI ET HISTORICI

FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus

on tukenut tämän kirjan kääntämistä

SISÄLLYS

JOHDANTO: SOSIAALINEN MEDIA JA KATSE MENNEISYYTEEN	9
1. SOSIAALISESTA MEDIASTA DIGITAALISIIN ARKISTOIHIN	21
2. KOLLEKTIIVISET KULTTUURISET OMAELÄMÄKERRAT JA KUOLLEIDEN ENSYKLOPEDIAT 2.0	58
3. TÄYDELLINEN MUISTI, DIGITAALINEN KUOLEMATTOMUUS, RETROMANIA	95
LOPUKSI: DIGITAALINEN PERINTÖ JA PALUU UNOHDUKSEEN	136
KIIITOKSET.	.144
KIRJALLISUUS	.146
VIITTEET	.160

*Michele Barbottolle
muistellen Potentissimaa, Bar Verdeä
ja kaikkea, minkä kuolema on tänne jättänyt*

JOHDANTO

SOSIAALINEN MEDIA JA KATSE MENNEISYYTEEN

**MENNEISYYS ON PELKKÄ TARINA,
JONKA KERROMME SEURAAJILLEMME**

Menneisyys on pelkkä tarina, jonka kerromme itsellemme. Näillä sanoilla Spike Jonzen elokuvan *Her* päähenkilö Samantha, käyttöjärjestelmä OS 1, lohduttaa Theodore Twomblya, sillä mies kuvittelee koko ajan puhuvansa ex-vaimonsa Catherinen kanssa. Hän palaa vanhoihin keskusteluihin, joita hän ei ole koskaan unohtanut, ja rakentelee mielessään – jälkikäteen – perustelut, joita hän ei osannut esittää, kun nainen korosti hänen toistuvia puutteitaan ennen kuin jätti hänet. Menneisyyttä ei ole todella olemassa. Jonathan Gottschall korostaa seikkaa voimakkaasti kirjassa *The Storytelling Animal*: todella tapahtuneesta jää vain se, miten sen representoimme, pelkkä ”mielen tuottama simulaatio”. Muistomme ovat pelkkiä rekonstruktioita, eivät taatusti täsmällisiä tallenteita siitä, mikä todella on tapahtunut, eivätkä useimmat niiden yksityiskohdatkaan ole luotettavia¹. Ehkä juuri tämän vuoksi Desmond Morris teki radikaalin ratkaisun seuraavana päivänä sen jälkeen, kun nainen, jonka kanssa hän oli elänyt kuusikymmentäkuusi vuotta, kuoli: hän päätti pyyhkiä pois aineelliset muistot, jotka tekivät juuri saapuneen surun sietämättömäksi. ”Jälkien poistamisen myötä”, havaitsee Aleida Assmann, ”persoonan tai tapahtuman säilymisestä eloon jääneiden muistissa tulee yhtä mahdotonta kuin rikoksen selvittämisestä”². Brittiläinen eläintieteilijä kysyykin itseltään: miksei

pyyhkiä pois *kaikkia* jälkiä puolisosta? Tuhansia kirjoja, maalauksia ja antiikkiesineitä, jotka ostettiin yhdessä puolison kanssa yli puolen vuosisadan avioliiton aikana. Mutta myös tavallisia esineitä – esimerkiksi kuppeja – jotka symbolisesti säilyttävät yhteisen elämän luonnollisimmatkin arkiset eleet. Valokuvia. Jopa kokoa taloa. ”Aineellinen ja samalla sisäinen vielä jaettujen muistojen säilytyspaikka” talo merkitsee itse asiassa ”viimeistä suojavallia ajalle, joka on erotettu vaivalloisesti [...] menetyksen painostavalta rytmiltä, elinvoimaisten maailmojen tuskaiselta katoamiselta”³. Morrisille pätee seuraava sääntö: jos jätät minut, pyyhin sinut pois.

Theodore Twombly ja Desmond Morris jakavat saman kohtalon, ensimmäinen fiktiivisessä elokuvassa ja toinen arkitodellisuudessa: maailmanlopun kokonaisuudessaan, Jacques Derridan tunnettua ilmaisua käyttäkseni. Sekä tunnesuhteen päättyminen että rakastetun todellinen kuolema pyyhkivät yhtäkkiä pois rakastetun fyysisen läsnäolon ja samalla kaiken sen, mikä vielä edelliseen hetkeen saakka oli jaettu aineellisesti ja emotionaalisesti. Twombly ja Morris huomaavat yhtäkkiä olevansa oman elämänsä lähtöpisteessä aivan kuin jokainen kokemus olisi nollattu. Koko maailman loppua kokonaisuudessaan asettuu vastustamaan ainoastaan paikalta fyysisesti poistuneen aavemainen läsnäolo, joka moninkertaistuu aineelliseksi ja mentaaliseksi muistoiksi, pysyy elävänä ja aktiivisena hajanaisissa jäännöksissä. Umberto Econ mukaan jokainen ihmisolento tukeutuukin näihin kopioihin tietoisena siitä, että hän on sekä fyysisesti heikko (”kuolen ennemmin tai myöhemmin”) että psyykkisesti heikko (”en pidä siitä, että minun täytyy kuolla”) ja niin hän samastaa sielun hengissä selviytymisen ruumiista jäävään muistoon⁴. Sekä rakastetun kuolema että tunnesuhteen päättyminen pakottavat toisin sanoen siirtymään identiteetistä kuvien identiteettiin. Nuo kuvat muuttavat poissaolevan keräilyesineeksi, muistin heikkoutta vastaan pystytetyksi suojamuuriksi, johon oman pysyvän surunsa voi kohdistaa.

Fyysisen läsnäolon katoamisen ja haamun läsnäolon aiheuttama väistämätön oikosulku tuottaa henkiin jääneessä yhtäkkiä

syvää hämmennystä: katkera tietoisuus koko maailman lopusta pannaan alituisesti keskustelemaan edesmenneen varjojen ja kuvien iankaikkisen ylenpalttisuuden kanssa. Ne tekevät kerran jaetuista ajatuksista ja objekteista kärsijän yksinoikeudellista perintöä. Silloin, kun tuska on erityisen sietämätöntä, voikin tämän vuoksi olla hyödyllistä muistaa Samanthan ehdotus, siis pitää menneisyyttä itselle kerrottuna tarinana, katkaista tukahduttava kytkös nykyhetkeen. Haamut pidetään asianmukaisen matkan päässä, kuten Desmond Morris tekee, jotta ei jäätäisi niiden vangiksi kuten Theodore Twombly joskus. Toisaalta, kuten Thomas Hobbes opettaa, jos emme ota huomioon ajan kulkua, meillä ei ole mitään keinoa erottaa muistamista kuvittelemisesta⁵. Ja, kuten Bertolt Brecht lopulta vahvistaa, ”ilman yön unohdusta, joka pyyhkii jäljet pois”, ihmisellä ei koskaan olisi aamulla voimaa nousta vuoteesta⁶.

Yhtä ongelmaa Morrisin täytyy kuitenkin käsitellä enemmän kuin Twomblyn: hänellä on velvollisuus saattaa oma pyhä ja loukkaamaton unohtamisen tarpeensa oikeaan tasapainoon kuolleen puolisonsa yhtä perustellun muistetuksi tulemisen halun kanssa.

Mitä sitten tapahtuu, kun menneisyydestä tulee tarina, jota emme kerro vain itsellemme vaan myös seuraajillemme *tallentamalla* sen sosiaalisen median profiileihin ja verkkoon ylipäänsä?

Jos koti perinteisesti on hybridisen muistin arkkityyppi, koska se ahtaa eri paikoissa koetun menneisyyden kodin tilaan ja muodostaa siten viimeisen suojamuurin menetyksen painostavasta rytmistä irrotetulle ajalle, *online*-ulottuvuus on nykyisin toinen asuntomme. Asuminen, selittää Walter Benjamin, merkitsee ”jälkien jättämistä”; asian vahvistaa sekin, että on keksitty ”peitteet ja peitot, lukemattomat laatikot ja lootat, joihin päivittäin käytettyjen esineiden jäljet jäävät”⁷. Epälukuisten *online*-huoneiden sisällä emme muuta teekään kuin tallennamme, kokoamme ja säilytämme mitattomissa määrin, luomme muistoille todellisia digitaalisia säilytyspaikkoja ja delegoimme

ontuvan muistimme tehtävät keinotekoisille välineille. Ensimmäiseen kotiin verrattuna internetin ovi on aina avoinna ellei peräti sepposen selällään: *jakamisesta* on tullut yksi sille ominaisista imperatiiveista. Sitä paitsi, kuten Kevin Kelly kirjoittaa, se on ”maailman suurin valokopiokone”: koska sitä päivitetään alituisesti, ”se kopioi jokaisen teon, jokaisen näppäimien näppäilyä, jokaisen ajatuksen, joka meillä surffatessamme on”⁸. Se siis kopioi jopa psykofyysisen läsnäolomme immaterialisoimalla sen: se erottaa toisistaan biologisen minuuden, joka on fyysisesti läsnä yhdessä ainoassa paikassa *offline*-maailmassa, ja digitaaliset minuudet, jotka harhailevat – harvoin huolettomina, useimmiten neuroottisina – verkon kaikissa mahdollisissa paikoissa ja jättävät lähtemättömiä jälkiä persoonallisten ja sosiaalisten identiteettiensä hallitsemattoman moninkertaistumisen avulla. Ihmisolennot, historialliset rakennelmat, joiden kontingenssi on riippuvaista alituisesta teknologisesta edistyksestä, ovat jo – kaikki – yrittäneet kehittää itselleen lisää ”informaatio-sieluja”. Infosfäärissä vastavuoroisesti verkottuneet sielut ovatkin tilassa, jossa luonnollisten yksilöiden ja keinotekoisien toimijoiden erottelua ei ole. Niillä onkin ennennäkemätön etu verrattuna ”hengellisiin” sieluihin, se, että ne miellyttävät yhtä lailla kumpaakin ”kahdesta kuolemattomuuden hengestä”, joista Elias Canetti puhuu: sekä sitä, joka tahtoo loputonta ajallista jatkuvuutta, että sitä, joka sen sijaan tahtoo palata takaisin tasaisin väliajoin⁹. Tämä ilmeneekin *Digital Deathia* käsittelevistä monitieteisistä tutkimuksista¹⁰: teknologisina haamuina digitaaliset minuutemme saavuttavat tuon ikuisen elämän, joka niiden biologiselta kaksoselta kielletään, jälkimmäinen kun on edelleen viikatemiehen oikkujen armoilla.

Tästä seuraa, että toisin kuin kodin seinien sisällä säilytettyjä esineitä – säilytyspaikka helpottaa Desmond Morrisin ratkaisua – jotka ovat kaikkein yksityisimpiä, ainutkertaisimpia ja harvinaisimpia (ja laajassa mielessä fyysisiä), digitaalisiin säilytyspaikkoihin kasaantunutta dataa – kirjoitettuja viestejä, valokuvia, audiovisuaalisia tallenteita ja niin edelleen – on vaikea pyyhkiä pois: sikäli kuin ne on jaettu, ne eivät selvästikään ole yksityisiä,

ja lisäksi ne ovat läsnä kaikkialla, mikä johtaa loputtomaan kopiaitavuuteen. Jotkin jaetaan vapaaehtoisesti (postaukset sosiaalisen median profiilissa), jotkin tietämättä (jokainen informatiojälki, jonka käyttäjä surffatessaan jättää jälkeensä), jotkin taas jakaa kolmas osapuoli (vanhempien tavanomainen ongelma: julkaistako – tavallisesti Facebookissa – kuvia alaikäisistä lapsista). Kaikki niistä voivat elää autonomisesti ja lukemattomana määränä kopioita yhtä loputtomassa joukossa sähköisiä mekanismeja ja *online*-paikkoja. Jokainen näistä mekanismeista ja paikoista puolestaan merkitsee etuoikeutettua mahdollisuutta päästä – ympäri vuorokauden – digitaalisiin muistoihin. Sisäisen ja ulkoisen erottelu onkin muuttunut pinnalliseksi verrattuna niihin historiallisiin aikakausiin, jolloin, kun digiteknologiaa ei ollut, koti, tuo yksityisten muistojen suojelija, rajasi ulko- ja sisäpuolen konkreettisesti erilleen.

Vaikka aineelliset säilytyspaikat onkin suhteellisen helppo ”tyhjentää”, kun surutyö on alkanut, pystyttää suojaava raja äärellisen maailman ja vielä rakentamattoman maailman välille, on paljon vaikeampi – ellei mahdoton – tehdä sama digitaalisille säilytyspaikoille. Kuten ”ihosolujen näkymätön putous”¹¹, jonka jätämme kaupunkiemme kaduille, kaikki data, jäljet ja verkkoon tallennettu informaatio levittävät loputtomiin kaikkialle haamuja, jotka riivaavat Twomblyn mieltä ja tekevät turhiksi Morrisin yritykset päästä niistä eroon, sillä niitä kopioidaan alituisesti ja delegoimme muistomme niille yhä suuremmissa määrin.

Nykymaailmaan tuntuu iskeneen todellinen muistojen epidemia, joka antaa menneisyydelle mahdollisuuden vapautua nykyhetken valvonnasta. Menneisyys muuttuu asteittain itsenäiseksi objektiivisena ja itseriittoisena todellisuutena, asettuu nykyhetken päälle ja työntyy kahden hetken väliin. Niin se siis vapautuu haamuudelta, joka sille on annettu. Tähän päivään saakka menneisyys on ajateltu joko vain itselle kerrotuksi tarinaksi tai pelkäksi mielen tuottamaksi simulaatioksi, mutta lopulta se mullistaakin muistamisen ja unohtamisen tapamme perusteita myöten.

niin & näin -kirjoissa ilmestynyt

1. MIKKO LAHTINEN (toim.), *Henkinen itsenäisyys*
2. MARTIN HEIDEGGER, *Silleen jättäminen*
3. RALPH WALDO EMERSON, *Luonto*
4. PEKKA PASSINMÄKI, *Kaupunki ja ihmisen kodittomuus*
– *Filosofinen analyysi rakentamisesta ja arkkitehtuurista*
5. QUENTIN SKINNER, *Kolmas vapauden käsite*
6. PERTTI AHONEN, *Vireällä mielellä*
– *Ymmärtämisen ja eettisyyden mielialat*
7. JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, *Ihmiskone*
8. T. P. USCHANOV, *Wittgenstein in Finland – A Bibliography 1928–2002*
9. MIKA HANNULA, JUHA SUORANTA & TERE VADÉN,
Otsikko uusiksi – Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat
10. TOMMI WALLENIUS, *Filosofian toinen – Levinas ja juutalaisuus*
11. DANIEL JUSLENIUS, *Suomen onnettomuus – De Miseriis Fennorum*
12. MICHEL ONFRAY, *Kapinallisen politiikka*
– *Tutkielma vastarinnasta ja taipumattomuudesta*
13. J. J. F. PERANDER, *Yhteiskunta uutena aikana & muita kirjoituksia*
14. JUSSI BACKMAN, *Omaisuus ja elämä*
– *Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*
15. NICCOLÒ MACHIAVELLI, *Castruccio Castracanın elämä*
16. JUKKA PAASTELA (toim.), *Terrorismi*
– *Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysjä*
17. LAURI MEHTONEN, *Moderniteetin jäljillä*
– *Tekstejä aistisuudesta, tiedosta ja sivistyksestä*
18. ARTHUR SCHOPENHAUER, *Taito olla ja pysyä oikeassa*
– *Eristinen dialektiikka*
19. JUHA DRUFVA, *Unohdettuja ajatuksia etsimässä*
20. JUHA VARTO & HAKIM ATTAR, *Syvä laulu*
21. JUSSI BACKMAN & MIIKA LUOTO (toim.), *Heidegger*
– *Ajattelun aiheita*
22. KARI VÄYRYNEN, *Ympäristöfilosofian historia*
– *Maaäitimyytistä Marxiin*
23. TERE VADÉN, *Karhun nimi – Kuusi luentoa luonnosta*
24. GUY HAARSCHER, *Tunnustuksettomuus*
25. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Ajatuksia tekniikasta*
26. TAPANI KILPELÄINEN (toim.), *Kääntökirja*
– *Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta*

27. MARTIN HEIDEGGER, *Tekniikka ja käänne*
28. SIMONE WEIL, *Juurtuminen*
– *Alkusoitto ihmisvelvollisuuksien julistukselle*
29. MIKA HANNULA, *Suomalaisuudesta – Erään sukupolven tarina*
30. FRIEDRICH NIETZSCHE, *Tragedian synty*
31. EDMUND HUSSERL, *Geometrian alkuperä*
– *Johdanto Jacques Derrida*
32. WILLIAM JAMES, *Pragmatismi*
– *Uusi nimi eräille vanhoille ajattelutavoille*
33. TUUKKA TOMPERI & HANNU JUUSO (toim.), *Sokrates koulussa*
– *Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*
34. JUHA VARTO, *Tanssi maailman kanssa – Yksittäisen ontologiaa*
35. GIORGIO COLLI, *Nietzschen jälkeen – Miten tullaan filosofiksi*
36. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Talvisia merkintöjä kesän vaikutelmista*
37. MIGUEL DE UNAMUNO, *Traaginen elämäntunto*
38. JOYCE CAROL OATES, *Nyrkkeilystä*
39. MARTIN HEIDEGGER, *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*
40. E. M. CIORAN, *Hajoamisen käsikirja*
41. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin matemaattiset seikkailut
42. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin seikkailut tieteen maailmassa
43. OSCAR BRENIFIER, *Keskusteleva opetus*
44. MAUGHN GREGORY, *Filosofiaa lapsille ja nuorille*
45. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Filosofoidaan matematiikasta ja luonnontieteistä
46. JOHN DEWEY, *Taide kokemuksena*
47. PIERRE HADOT, *Mitä on antiikin filosofia?*
48. MARTIN HEIDEGGER, *Mitä on metafysiikka?*
49. ANN MARGARET SHARP, *Nukkesairaala*
50. ANN MARGARET SHARP & LAURANCE JOSEPH SPLITTER,
Kuka minä olen? – Nukkesairaalan opettajanopas
51. SAMI PIHLSTRÖM, *Elämän ongelma – Filosofian eettinen ydin*
52. NORMAND BAILLARGEON, *Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi*
53. BEATE BØRRESEN, BO MALMHETER & TUUKKA TOMPERI,
Ajatellaan yhdessä – Taitavan ajattelun työkirja
54. ROGER-POL DROIT, *Filosofoidaan lasten kanssa*
55. LEENA KURKI & TUUKKA TOMPERI, *Väittely opetusmenetelmänä*
– *Kriittisen ajattelun, argumentaation ja retoriikan taidot käytännössä*

56. LUDWIG WITTMENSTEIN, *Ajatusliikkeitä*
– *Päiväkirjat 1930–1932 & 1936–1937*
57. SIMO KYLLÖNEN, JUHANA LEMETTI, NIKO NOPONEN
& MARKKU OKSANEN (toim.), *Kiista yhteismaista*
– *Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka*
58. HERBERT MARCUSE, *Taiteen ikuisuus*
59. HEINRICH HEINE, *Romantiikan koulu*
60. MATTHEW B. CRAWFORD, *Elämän korjaajat*
– *Kädentaitojen ja käytännöllisen ammattityön ylistys*
61. TAPANI KILPELÄINEN, *Itsemurhan filosofia*
62. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Etiikan pikkujättiläinen*
63. FRIEDRICH HÖLDERLIN, *Teokset*
64. MICHEL DE CERTEAU, *Arkipäivän kekseliäisyys 1 – Tekemisen tavat*
65. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Energia ja kokemus*
– *Naftologinen essee*
66. MICHEL FOUCAULT, *Klinikan synty*
67. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Ajattelun pikkujättiläinen*
68. ERMANNO BENCIVENGA, *Olipa toisen kerran*
– *52 ajattelemisen arvoista satua*
69. VILLE LÄHDE, *Niukkuuden maailmassa*
70. MICHEL DE CERTEAU, LUCE GIARD & PIERRE MAYOL,
Arkipäivän kekseliäisyys 2 – Asuminen, ruuanlaitto
71. MICHEL FOUCAULT, *Parhaat*
72. PIA HOUNI & PERTTU SALOVAARA (toim.), *Filosofi tavattavissa*
– *Ajatuksia filosofisesta elämästä*
73. VERA TRIPODI, *Sukupuolen filosofia*
74. ROBERTO CASATI & ACHILLE C. VARZI,
Ylittämättömiä yksinkertaisuuksia – 39 filosofista kompakertomusta
75. EDUARD HANSLICK, *Musiikille ominaisesta kauneudesta*
– *Yritys säveltaiteen estetiikan uudistamiseksi*
76. MESTARI ECKHART, *Jumalallisen lohdutuksen kirja*
77. TAPANI KILPELÄINEN, *Silmät ilman kasvoja – Kahu filosofiana*
78. DAVID HUME, *Keskusteluja luonnollisesta uskonnosta*
79. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Kulta-aika taskussa*
– *Kirjoituksia Venäjän maasta ja hengestä*
80. STEPHEN TOULMIN, *Argumentit – Luonne ja käyttö*
81. BELL HOOKS, *Rakkaus muuttaa kaiken*
82. GEORGES BATAILLE, *Uskontoteoria*
83. KENAN MALIK, *Monikulttuurisuus*
84. DANI RODRIK, *Globalisaation paradoksi*
– *Miksi globaalit markkinat, valtiot ja demokratia eivät sovi yhteen?*

85. HANNELE HUHTALA, SAMI SYRJÄMÄKI & JARKKO S. TUUSVUORI, *Ajatuspajoista innovaatiokumppanuuksiin. Tapaus Filosofian Akatemia*
– *Raportti uusimmasta valmennuskonsultoinnista ja julkisen järjestyksen ohentuvasta kriittisyydestä*
86. KENAN MALIK, *Moraalin suuntaa etsimässä*
– *Etiikan maailmanhistoria*
87. J. L. AUSTIN, *Näin tehdään sanoilla*
88. EDMUND HUSSERL, *Filosofia ankarana tieteenä*
89. PETER MARSHALL, *Reformaatio*
90. TUUKKA TOMPERI, *Filosofianopetus ja pedagoginen filosofia*
– *Filosofia oppiaineena ja kasvatuksena*
91. JUKKA MIKKONEN, *Metsäpolun filosofiaa*
92. FREDRIK LÅNG, *Kuva ja ajatus*
93. JAN-WERNER MÜLLER, *Mitä on populismi?*
94. GRAHAM PRIEST, *Logiikka*
95. ALDO LEOPOLD, *Sand Countyn almanakka ja luonnoksia sieltä täältä*
96. ELIO LUGARESI, *Uni – Sikeydet ja vaikeudet*
97. SAMI SYRJÄMÄKI (toim.), *Vapaus*
98. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Elo ja anergia*
99. SARA AHMED, *Tunteiden kulttuuripolitiikka*
100. ANDRÉ SPICER, *Paskanjauhantabisnes*
101. MICHAEL POLLAN, *Toinen luonto – Puutarhurin oppivuodet*
102. GUILLAUME LE BLANC, *Juoksu – Fyysisiä mietiskelyjä*
103. VESA OITTINEN, *Marx ja moderni*
– *Jatkuvuuksia ja katkoksia Marx-kuvassa*
104. ALVA NOË, *Omituisia työkaluja – Taide ja ihmisluonto*
105. LEV ŠESTOV, *Tolstoin ja Nietzchen käsitys hyvästä*
– *Filosofiaa ja saarnaa*
106. RICHARD OSBORNE & RALPH EDNEY, *Filosofia aloittelijoille*
107. MICHAEL FREEDEN, *Mitä on ideologia?*
108. SILVIA BOVENSCHEN, *Vanheneminen – Muistiinpanoja*
109. DONATELLA DI CESARE, *Pysyvästi vieraana*
– *Muuttoliikkeen filosofiaa*
110. MATTHEW LIPMAN, *Ajattelu kasvatuksessa*
– *Kasvatusfilosofinen johdatus ajattelun taitojen opettamiseen*
111. PHILIP CAM, *20 ajattelun työkalua*
– *Opas tutkivan ajattelun opettamiseen*
112. BELL HOOKS, *Mies tahtoo muuttua – Miehet, maskuliinisuus ja rakkaus*
113. JANE BENNETT, *Materian väre – Olioiden poliittinen ekologia*
114. MICHAEL FREEDEN, *Mitä on liberalismi?*
115. BRUNO PATINO, *Levottomat – Huomiotalous ja keskittymiskyvyttömyys*

116. DAVIDE SISTO, *Verkon muisti – Elämä ja kuolema somessa*
117. VÁCLAV HAVEL, *Euroopan toivo – Esseitä ja puheita 1978–2002*

Tilaukset
www.netn.fi/kirjat
niin & näin
PL 730
33101 TAMPERE